

בתי המשפט

א 007359/03		בית משפט השלום ירושלים	
תאריך: 24/02/2009		כב' השופטת מלכה אביב	לפני:

בעניין: 1. מישל פינגר
2. מוריס פינגר
ע"י ב"כ עו"ד אבי הר-זהב התובעים

נגד

1. פלאפון תקשורת בע"מ
2. דן יעלון
3. ריטה יעלון
ע"י ב"כ עו"ד א. מסר ואח' הנתבעים

מיני-רציו:

* מי שטוען לנזקי קרינה אינו יכול לעמוד בנטל ההוכחה הרגיל של 50%, ולכן עליו להראות כי קיים לכאורה קשר סיבתי בין הגורם המחולל לבין הנזק, והנטל עובר אל הנתבע לשלול את הקשר הסיבתי.

* נזיקין – קשר סיבתי – הוכחתו

* ראיות – נטל ההוכחה – העברתו

הנתבעים 2-3 השכירו את דירתם לנתבעת 1 לצורך הקמת אנטנות סלולריות, בצמוד לבית התובעים. משהנתובעים לא הצליחו להביא לסילוק האנטנות הם עזבו את דירתם, ולא הצליחו להשכיר אותה. לטענת התובעים האנטנות מהוות סכנה לבריאותם וגרמו להם נזק.

ביהמ"ש קיבל את גירסת התובעים וקבע כי:

בעוד בעולם המדע השערה נהפכת לכדי קביעה מוחלטת רק לאחר שהצליחו לבסס את ההשערה ברמת ודאות גבוהה, בעולם המשפט המצב שונה. בעולם המשפט אין את השהות להמתין לרמת ודאות זו ויש צורך להכריע על בסיס הידע הקיים באותה נקודת זמן ביחס למקרה ספציפי העומד בפני ביהמ"ש. בנקודת ההחלטה, על ביהמ"ש להפעיל שיקול דעת ובמסגרתו עליו להשלים את מה שמחסיר הידע המדעי באמצעים של הגיון וסבירות, תוך התחשבות בנתונים אשר לעתים הם פחות מדויקים מן ההיבט המדעי. כתוצאה מכך, נטל ההוכחה המוטל על כתפי התובע משנה את אופיו. התובע לעולם לא יוכל להראות כי קיים סיכוי של 50% ויותר לחלות כתוצאה מן הקרינה ולא משום גורם אחר. השיטה המסורתית מציבה בפני התובע רף מכשלה שאינו בר השגה – מכוח הגדרתה. כל מה שהתובע יכול להראות הוא כי קיים סיכוי לקשר בין הקרינה לבין הגורם המחולל. אין כוונה לומר כי בכל מקרה יש להניח קיומו של קשר סיבתי רק מחמת האפשרות כי יוכח כזה בעתיד. עולם המדע מכיר בכך שהקרינה עלולה לגרום לנזקים בריאותיים, גם

אם הממצאים אינם חד משמעיים ואינם באחוזים גבוהים. כעניין שבמדיניות, צריך להחמיר עם אותם הגופים אשר להם אינטרס כלכלי, המפעילים את אותם מכשירים פולטי קרינה. יש להגן על אותם אזרחים תמימים אשר מוצאים את עצמם כנתונים בתוך סטטיסטיקה, תוך שהם מסכנים את בריאותם. על התובע בתביעה מסוג זה להצביע על כך כי קיימים ממצאים המצביעים לכאורה על קשר סיבתי בין החשיפה לבין החולי, גם אם ממצאים אלה אינם מעידים על קשר נחרץ כדי 50%, אלא שדי בקשר סטטיסטי נמוך יותר. בשלב זה עובר הנטל אל הנתבע להראות כי לא קיים קשר סיבתי כזה.

במקרה הנדון אמנם הקרינה שנפלטה מהאנטנות נמוכה יותר מהתקן, אך הבקשה להיתר בנייה נדחתה לאור קירבתן של האנטנות לדירות מגורים. האנטנות האמורות הוקמו ללא היתר כדין, ונובע מכך כי לאורך כל התקופה גם לא קוימו הסדרי פיקוח ובקרה כנדרש, וממילא אין כל ידיעה בדבר הסכנה אשר נבעה מהן, סכנה אשר החמירה פי כמה לנוכח העובדה כי הן הותקנו במיקום המסכן לכאורה את התובעים. היעדר נתונים ברורים ומוחלטים לגבי פעילותן של האנטנות ורמת הקרינה שלהן יש לזקוף לחובת הנתבעת 1. בין אם נערכו בדיקות והיא מעדיפה שלא להציג את תוצאותיהן ובין אם לא נעשו בדיקות כאלה – התוצאה היא אחת – הנתבעת 1 העמידה את התובעים בסיכון גבוה יותר מן הסיכון הרגיל.

פסק דין חלקי

1. שכניהם של התובעים, הנתבעים 2 ו-3 השכירו 50 מ"ר מדירתם לנתבעת 1 לשם התקנת אנטנות סלולריות. אין מחלוקת כי האנטנות או חלקן היו צמודות לדירת התובעים, מעבר לקיר המשותף. התובעים עזבו את ביתם לאחר שמאמצייהם לסילוק האנטנות עלו בתוהו. לגירסתם, הם גם לא הצליחו להשכיר את הדירה בגלל קיומן של האנטנות. האנטנות סולקו רק לאחר הגשת התביעה דנן, תוך הסכמה בין הצדדים (בבש"א 4720/03). התובעים טוענים כי הנתבעת 1 הרחיקה את האנטנות באיחור, אך טענה זו חורגת ממסגרת פסק דין חלקי זה.

בהחלטה מיום 12.7.06 נקבע, בהסכמת הצדדים, כי בשלב הראשון תוכרע השאלה האובייקטיבית – האם האנטנות נשוא הליך זה מהוות סכנה לתובעים אם לאו. הצדדים הגישו סיכומיהם ופסק דין חלקי זה מכריע בשאלה זו.

בפתח הדברים אעיר כי כתיבת פסק הדין התעכבה מעבר לרגיל, לנוכח הסוגיה המורכבת העומדת להכרעה.

דין עקרוני

2. אין ספק כי תחום זה של נזקי קרינה הוא תחום חדש יחסית הן בתחום הרפואה והן בתחום המשפט.

השימוש העצום במכשירים הפולטים קרינות מסוגים שונים הוא תופעה של עשרות השנים האחרונות, כך שעולם הרפואה, כמו גם עולם המשפט, נדרשים כיום להתמודד עם תופעות שלא היו קיימות בעבר ובוודאי שלא בהיקפים כה גדולים של חשיפה.

למן היום בו גילו החוקרים את עולם החיידקים או הווירוסים, ידע עולם הרפואה כי אדם אשר חולה במחלה מסויימת נושא בגופו את החיידקים או הווירוסים מחוללי המחלה, כך שאם יינתן טיפול מתאים למניעת המחלה או למיגורה, יבריא האדם. מה שאין כך בעולם הרפואה המודרני. התפתחות המדע והטכנולוגיה מביאים חדשים לבקרים פיתוחים ומוצרים הנטמעים בתוכנו בד בבד עם חידוד ההכרה כי לאותן התפתחויות ישנן משמעותיות נלוות, אשר אנחנו עדיין רחוקים מלדעת באופן ודאי את ההשפעה שלהן עלינו. עולם המדע נמצא עדיין בתחילת הדרך, ביכולתו להגיע למסקנה ודאית בדבר ההשפעה שיש לטכנולוגיה כזו או אחרת על גוף האדם. בדיקות ומחקרים הנעשים כיום, לגבי התחומים המתפתחים, עדיין רחוקים מן היכולת להגיע לתשובות מדוייקות ומוחלטות כדוגמת הקיים ברפואה המסורתית.

תחום זה מציב לעולם הרפואה ולעולם המשפט אתגרים מסוג שלא היה נפוץ קודם.

בנסיבות הנזכרות, הרי שהכלי הסטטיסטי הופך להיות הכלי העיקרי ואולי היחיד בחתירה לתשובות.

התשובות אשר כלי זה נותן אינן מוחלטות, אלא מסתכמות באינדיקציות הבאות לידי ביטוי במספרים סטטיסטיים של סיכויים וסיכונים.

3. הנה כי כן, עולם הרפואה עבר ממחקר רגיל המביא לתוצאות חד משמעיות והקושר קשר ישיר בין מחולל המחלה לבין התוצאות של החולי, למחקר מורכב המביא ממצאים סטטיסטיים של סבירות לחלות הננקב באחוזים.

ואם לא די בכך, הרי שהמחקרים הסטטיסטיים טומנים בחובם שני קשיים אשר מרחיקים עוד יותר את היכולת לקבל ממצאים מדוייקים.

ראשית, העובדה שלא ניתן לעשות מחקר מבוקר והממצאים נשענים על ניתוח אירועים שאירעו בפועל, דבר המגביר את הסיכוי להטיות במחקר.

שנית, העובדה כי המחלות המודרניות, יכול שיפוצו כעבור שנים רבות ולא מיד עם החשיפה לגורם מחולל המחלה, כך, קשה מאוד לבדוד את המשתנים וגורמי המחלה ממאות גורמים אחרים אשר יכול ומשפיעים.

4. לאור האמור לעיל, בנקודה זו נפרדות הדרכים שבין עולם המשפט ועולם המדע. עולם המדע עוסק בכללים וממצאים ועולם המשפט עוסק בחיי היומיום. כתוצאה מכך, בעוד בעולם המדע השערה נהפכת לכדי קביעה מוחלטת רק לאחר שהצליחו לבסס את ההשערה ברמת ודאות גבוהה, כשלצורך ההגעה למידת ודאות כזו, לא קיימת מגבלת זמן כלשהי, הרי שבעולם המשפט המצב שונה ומצריך התייחסות שונה. בעולם המשפט אין את השהות להמתין לרמת ודאות זו ויש צורך להכריע על בסיס הידע הקיים באותה נקודת זמן ביחס למקרה ספציפי העומד כעת בפני בית המשפט. ראה בפס"ד **ע"א 1639/01 קיבוץ מעיין צבי נ' קרישוב** (להלן: **"קרישוב הערעור"**):

"בלי לקבוע מסמרות אזכיר את הטענה שבעולם המדע מעדיפים היעדר דיווח מוטעה על קשר שאכן קיים במציאות, על פני דיווח פוזיטיבי מוטעה על קשר שאינו קיים במציאות, ואילו המשפט האזרחי רואה (כמעט) באותה חומרה את שני סוגי הטעויות."

כתוצאה מכך בנקודת החלטה, על בית המשפט להפעיל שיקול דעת ובמסגרתו עליו להשלים את מה שמחסיר הידע המדעי באמצעים של הגיון וסבירות, ותוך התחשבות בנתונים, אשר לעתים הם פחות מדוייקים מן ההיבט המדעי. וביתר פירוט כפי שנאמר בעניין **קרישוב הנ"ל**:

"אין בית-המשפט יכול לתת מענה לשאלה זו בעזרת ידיעתו השיפוטית בלבד, ונדרש הוא לפנות לעולם המדע באמצעות מומחים. אלא שבית-המשפט הוא שמכריע לבסוף בין חוות-הדעת הסותרות באמצעות הכלים השיפוטיים העומדים לרשותו, והוא קובע על בסיסן את האמת המשפטית באשר למציאות המדעית (השוו למשל ע"פ 800/85 ברדה נ' מדינת ישראל [28])."

הדבר מביא לכך שבמקרים מסוימים, כדוגמת המקרה שלפנינו, מלאכת בית המשפט שונה בתכלית השינוי, שכן, כאמור, לא ניתן לקבל הוכחה מכרעת בדבר קיומו של קשר סיבתי. כל מה שניתן לקבל זה הערכת סיכויים כי קיים קשר בין הקרינה לבין התוצאה. כדברי כבוד השופט ד' בין בעת"מ **(חיפה) 143/00** – הוועדה המקומית לתכנון נ' ועדת הערר:

"אין להתעלם גם מכך שקיימים חששות בקרב הציבור מנזקי קרינה והניסיון ההיסטורי מראה שלא תמיד ניתן היה לדעת מראש אילו נזקים נגרמים

לבריאות התושבים מפעילויות תעשייתיות מסחריות או אחרות על פני טווח של זמן. מצב הידע המדעי בתחומים אלה הוא נזיל".

וראה את דברי כבוד הנשיאה ד. בייניש בדנ"א 5707/04 מזינת ישראל נ' יצחק קרישוב ואח', [פורסם בנבו]:

"הוכחת קשר סיבתי עובדתי בתביעות נזיקין בגין חומרים מסוכנים, ראוי לה שתיעשה על פי אמות-מידה גמישות יותר ביחס לדיני הנזיקין המסורתיים ... בהתאם להלכה הפסוקה, אין בהעדרה של "אסכולה רפואית-מדעית מבוססת" כדי להכריע בהכרח את גורל התביעה, והתובע רשאי לנסות להוכיח קיומו של קשר סיבתי עובדתי אף בהעדרה של אסכולה כאמור; זאת, נוכח הפער הקיים בין רמת ההוכחה המדעית הנדרשת בעולם הרפואה והמדע לבין רמת ההוכחה הנדרשת במשפט האזרחי".

5. התוצאה של האמור לעיל היא, כי נטל ההוכחה המוטל על כתפי התובע משנה את אופיו. השיטה הרגילה, בה מוטל על התובע להוכיח כדי 50% ויותר, כי מחלתו היא תוצאה של הגורם המחולל, היא שיטה שאינה מתאימה לסוג זה של תחלואה מודרנית. התובע לעולם לא יוכל להראות כי קיים סיכוי של 50% ויותר לחלות כתוצאה מן הקרינה ולא משום גורם אחר. השיטה המסורתית מציבה בפני התובע רף מכשלה שאינו בר השגה – מכוח הגדרתה. כל מה שהתובע יכול להראות הוא כי קיים סיכוי לקשר בין הקרינה לבין הגורם המחולל. כך נקבע בפסק הדין בעניין קרישוב הערעור הנ"ל:

"...על בית-המשפט – ועניין זה עיקר – לשקול את הידע המדעי במאזניים משפטיים, לאמור: כי על בית-המשפט להביא בחשבון את ההבדל המהותי שבין אופן הוכחת תביעות במשפט האזרחי, הדורשת רמת ודאות שהיא מעבר ל-50% בלבד, לבין רמת הוודאות הנדרשת לצורך קביעת עובדות בעולם המדע, שם הוכחה ברמת ההסתברות של 51% אינה נחשבת כהוכחה כלל. לשם כך על בית-המשפט לדלות מעדויות המומחים המדעיים, שעולם מושגיהם ורמות ההוכחה שאליהן הם רגילים שונים בתכלית, את התשובה לשאלה המשפטית (השונה) של עמידה ברף מאזן ההסתברויות".

בנקודה זו אעיר, כי אין כוונה לומר כי בכל מקרה יש להניח קיומו של קשר סיבתי רק מחמת האפשרות כי יוכח כזה בעתיד. יפים דברי כבוד השופט מ' שמגר בע"א 182/86 קצין התגמולים לפי חוק משפחות חיילים שנספו במערכה (תגמולים ושיקום), התש"י-1950 נ' מרים אלון:

"בד"נ 38/84 (לא פורסם), אשר הוגש על ידי המערערים בע"א 827/82 הנ"ל, אמרתי כדברים האלה:

"...אוסף כי גם אינה מקובלת עלינו הדעה לפיה, כל מקום בו מדע הרפואה לא גילה קשר סיבתי בין גורם פלוני לבין מחלה פלמונית, יש עדיין יסוד להנחה כי קיים קשר סיבתי כאמור. מסקנה כאמור עלולה היתה להביא לכך כי כל הבלתי ידוע בתחום הרפואה – והוא לצערנו אינו מועט – הופך לעולם לגורם שאינו ניתן לסתירה או להפרכה. בית המשפט יכול להסיק מסקנותיו, על פי מגבלותיו האנושיות, רק לפי מיטב הידיעה הרפואית בכל זמן נתון."

על קרינה

6. על פי הידע הרפואי הקיים היום, ובדגש על היום, לא ניתן להצביע על סטטיסטיקה על קשר ישיר בין החשיפה לבין תחלואה ברמה של 50% או יותר.

למרות זאת, עובדה היא כי קיימים תקנים בינלאומיים המגבילים את משך החשיפה לקרינה ואת עוצמתה, קיימות תקנות הבטיחות בעבודה בישראל, קיימת הגבלה של משך החשיפה ושל עוצמת הפליטה של מכשירים פולטי קרינה, קיימות אזהרות חוזרות ונשנות על אמצעי הזהירות שיש לנקוט משום הסכנה האפשרית הקיימת ממכשירים פולטי קרינה ועוד.

כלומר, גם עולם המדע מכיר בכך שהקרינה עלולה לגרום לנזקים בריאותיים, בהסתמך על מחקרים רפואיים המצביעים על התאמה בין החשיפה לקרינה לבין הנזק הרפואי, תוך השוואה לאחוזי התחלואה בכלל באוכלוסייה. די בכך שנמצא כי אחוז הנחשפים שנפגע גבוה מאחוז המחלה בכלל האוכלוסייה, כדי שעולם הרפואה יהיה מודאג, גם אם הממצאים אינם חד משמעיים ואינם באחוזים גבוהים.

ראוי לזכור כי תחום זה הוא תחום של פיקוח נפש במלוא מובנה של המילה. לכן, כעניין שבמדיניות, צריך להחמיר עם אותם הגופים אשר להם אינטרס כלכלי, אלה המפעילים את אותם מכשירים פולטי קרינה. יש להגן על אותם אזרחים תמימים אשר מוצאים את עצמם כנתונים בתוך סטטיסטיקה, תוך שהם מסכנים את בריאותם.

7. קראתי את פסקי הדין הרבים אשר צירפו הנתבעים ואשר מובאים בסיכומים. אני איני יכולה לתת ידי למסקנה המתמצת במילים:

"...כי אין כיום עדות ברורה שקרינה לא מייננת מגבירה את הסיכון לחלות במלנומה." (סעיף 5 עמוד 7 לסיכומי הנתבעים)

ראה [עמ"ח 113/00](#) שניאור פנינה נ' קצין התגמולים [פורסם בנבו].

בעניינים כגון אלה העוסקים בדיני נפשות, בהתחשב בקושי הראייתי כפי שסקרתי לעיל, ובהתחשב בעובדה כי כיום ברור שקרינה, לסוגיה השונים, היא בעלת השפעה על גוף האדם - כדי שאדחה את התביעה, על הנתבעים להניח בפני - **עדות ברורה** שקרינה לא מייננת אינה מגבירה את הסיכון לחלות, ולא להסתמך על הקביעה כי **"אין כיום עדות ברורה"** לכך שהקרינה מגבירה את הסיכון לחלות.

נטל זה מונח על הנתבעים, שכן גם את העדר קיומו של קשר סיבתי יש להוכיח, ראה לעניין זה את ע"א 571/08 קצין התגמולים נ' יצחק ואנט שלוש, פ"ד לד(1), 740, 746-747 (1979):

"המדובר כאן בעניין אזרחי ולכן חל הכלל שההכרעה נופלת על-פי מאזן ההסתברויות. אם לערוך השוואה, הייתי אומר שדרושה אותה מידה של ראיות להוכחת קיום קשר סיבתי או העדרו, כפי שנדרש בתביעת נזיקין. [בע"א 414/66](#) דיבר הנשיא (אגרנט) על מקרה שבו ישנה חובת ראיה של דבר שלילי; נאמר שם שצד, שעליו מוטלת חובה זו, נדרשת ממנו כמות פחותה של ראיות מאשר הייתה נדרשת ממנו לו היה מדובר בדבר חיובי, אבל זאת רק לגבי שאלות העברת נטל הבאת הראיות בדיון; אך בסופו של דבר בתום הדיון נטל השכנוע נשאר כפי שהוא יוכרע על-פי מאזן ההסתברויות, בין אם מדובר בעובדה חיובית ובין אם מדובר בעובדה שלילית."

8. המסקנה היא כי על התובע בתביעה מסוג זה להצביע על כך כי קיימים ממצאים המצביעים לכאורה על קשר סיבתי בין החשיפה לבין החולי, גם אם ממצאים אלה אינם מעידים על קשר נחרץ כדי 50%, אלא שדי בקשר סטטיסטי נמוך יותר. בשלב זה עובר הנטל אל הנתבע להראות כי לא קיים קשר סיבתי כזה.

מן הדיון העקרוני אל המקרה דנן

9. הצדדים הגישו חוות דעת מטעמים - פרופ' אליהו ריכטר מטעם התובעים וד"ר מרגליות מטעם הנתבעים. המומחה של כל אחד מן הצדדים נחקר בחקירה נגדית, והצדדים הגישו סיכומיהם בשאלה זו.

יש לשים לב כי אין הבדלים של ממש בין ממצאי המדידות של שני הצדדים. המומחה מטעם הנתבעים, ד"ר מרגליות, מציין רמה של 450 יחידות לכל סמ"ר כרמה המירבית המותרת על פי התקנים, וכמוהו גם המומחה מטעם התובעים, פרופ' אליהו ריכטר, שמציין רמה של 424 יחידות לסמ"ר כרמה התקנית. אין גם מחלוקת בין המומחים לכך שתוצאת המדידות אשר בוצעו בבית התובעים הראו על ממצאים נמוכים יותר.

למרות הסכמה זו של המומחים, הגעתי למסקנה כי יש לקבל את גירסת התובעים ויש לקבוע כי האנטנות נשוא הליך זה היוו סכנה בריאותית לתובעים. אפרט להלן את נימוקי:

10. כפי שציינתי לעיל, אין למעשה מחלוקת בין המומחים כי הקרינה אשר נמדדה מן האנטנות אינה עולה על הרמה אשר נקבעה בתקן, לפיכך, אינני מתרשמת גם מן העובדה שהמשרד לאיכות הסביבה לא עמד בדרכה של הנתבעת 1.

אולם, מתוך חוות הדעת עולה מחלוקת של גישות. בעוד שהמומחה מטעם הנתבעים רואה את התקן כחזות הכל וכמכריע, המומחה מטעם התובעים מצביע על מחקרים אשר מסקנתם היא כי גם קרינה נמוכה יותר מן התקן עלולה להיות מסוכנת. כאן המקום לחזור ולהזכיר כי התחום דנן הוא תחום צעיר, הן בעולם הרפואה והן בעולם המשפט וכפי שהביאה בדבריה כב' השופטת ד. פלפל בפסק דין [ת.א. \(ת"א\) 382/95 קרישוב יצחק נ' קיבוץ מעיין צבי](#) [פורסם בנבו]:

"מה שהיום הוא מאמר יחיד או זעה שאינה חובקת מרכזים רפואיים חשובים

– יכול מחר להיות אסכולה מבוססת ברפואה."

לא מן הנמנע כי התקנים של היום ישתנו מחר עקב ממצאים חדשים ומחקרים חדשים, שהרי תחום זה נשען כולו על ממצעים סטטיסטיים ולא על עובדות מוחלטות.

כבר הערתי לעיל כי לנוכח חומרת הנושא ולאור המחלוקת של עולם הרפואה, על עולם המשפט לפעול בזהירות מירבית, באופן המחמיר והמגן על האזרח בפני הגופים הכלכליים.

11. במקרה דנן, סירבה עיריית ירושלים ליתן לנתבעת 1 היתר להקמת האנטנות. לא יכולה להיות מחלוקת כי האנטנות הוקמו ללא היתר כדין וראוי לציין כי התנהל גם הליך פלילי בעניינה של הנתבעת 1 בפני בית המשפט לעניינים מקומיים בירושלים (ת.פ. 8722/01) שם הורשעה הנתבעת 1.

בכל המסמכים אשר בהם דחתה העירייה את בקשות הנתבעת 1 להיתר, מצוין במפורש כי הבקשה נדחת לאור קירבתן של האנטנות לדירות מגורים, ובלשון ההחלטות:

"לדחות את הבקשה

מאחר והמרחק מהמתקנים הסלולריים – הגם שמדובר בעוקצים – הוא פחות מ-15 מ' מזירות מגורים, דבר הנוגד את החלטתה העקרונית של הוועדה בנושא הצבת אנטנות סלולריות.

באשר להתנגדויות החליטה הוועדה:

לקבל את ההתנגדויות שרובן ככולן התייחסו לחשש מפני קרינה בגין קרבתם... היתרה של מתקני האנטנות הסלולריות לדירותים של המתנגדים."

החלטה זו, המשקפת את מדיניות הוועדה לתכנון ובנייה, מצביעה על כך שהרשויות רואות את הסיכוי הסטטיסטי כסיכון ממשי המחייב נקיטת דרכי מניעה.

12. כיוון שאין עוררין על כך כי האנטנות הוקמו ללא היתר כדין, הרי שברור ונובע מכך כי לאורך כל התקופה גם לא קוימו הסדרי פיקוח ובקרה כנדרש וממילא אין כל ידיעה בדבר הסכנה אשר נבעה מהן. סכנה אשר החמירה פי כמה לנוכח העובדה כי הן הותקנו במיקום המסכן לכאורה את התובעים.

13. כך מאשר המומחה מטעם הנתבעים את הסכנה מהאנטנות (עמוד 17):

"ש. אני אומר לך שמכשירים חשמליים בביתם של התובעים הפסיקו לפעול לאחר הפעלת האנטנות.
ת. מכשירים מסויימים יכול להיות."

ראשית, עובדה זו שומטת את הקרקע מטיעוני הנתבעים על כך שהקרינה מן האנטנות כלל לא כוונה אל בית התובעים ולא הגיעה לשם (משל אדם המשפריץ מי בצינור, סעיף 31 לסיכומיהם).

שנית, מאליה עולה השאלה – אם מכשיר חשמלי, ולו גם רגיש, הושפע מן הקרינה, מי לידנו יתקע כף כי גופו של האדם המסויים החשוף לקרינה, לא יהיה אף הוא רגיש ויגיב לקרינה? ואם לא היום, אולי מחר? יש לחזור ולהדגיש בנקודה זו כי מדובר בבית המגורים של התובעים, כאשר הם חשופים לקרינה כל העת, שעות ארוכות.

14. בנוסף, מאשר המומחה מטעם הנתבעים כי קיימת המלצה שלא להתקין אנטנות במרחק 50 מ' מגני ילדים (עמוד 20 לפרוטוקול).

אמנם, טורח המומחה להבהיר כי זו המלצה ולא תקן עדיין, ואני תמהה על תשובה זו ולא אסתיר את זעזועי.

האם מוכן המומחה, תחת התפתלות זו בין המלצה לבין תקן, לסכן בריאותם של ילדים!?

15. עוד מוסיף המומחה מטעם הנתבעים ומאשר כי במקום דן הוצבו לא פחות מאשר 7 אנטנות.

באותה נשימה הוא מבהיר כי כל בדיקותיו בחוות הדעת אשר הוגשו על ידו לתיק, נעשו לגבי שתי אנטנות בלבד (עמוד 21).

ואני תמהה – הכיצד זה הציבה הנתבעת 1 שבע אנטנות באיזור מגורים, במרחק נגיעה מבית התובעים, בסמוך לגן ילדים – מבלי שהיא טרחה לבדוק את כל האנטנות, ורמת הקרינה שלהן.

16. כמו כן, שוכנעתי מקריאת חוות הדעת של הנתבעים, כי אלה משקפות בדיקות אשר נעשו בזמנים מסויימים. לא ראיתי בדיקה לאורך כל שעות היממה, אשר יכולה לשקף את רמת הקרינה גם בשעות השיא. איני יודעת אם בדיקה כזו קיימת.

17. העדר נתונים ברורים ומוחלטים לגבי פעילותן של האנטנות ורמת הקרינה שלהן, יש לזקוף זאת לחובת הנתבעת 1.

בין אם נערכו בדיקות והיא מעדיפה שלא להציג את תצואותיהם ובין אם לא נעשו בדיקות כאלה – התוצאה היא אחת – הנתבעת 1 העמידה את התובעים בסיכון גבוה יותר מן הסיכון הרגיל.

סיכום

18. מן החומר המפורט לעיל, שוכנעתי כי לתובעים היה בסיס מוצק וסביר להניח כי האנטנות נשוא ההליך מהוות סיכון בריאותי עבורם.

איני דורשת מן התובעים יותר מכך, כפי שציינתי לעיל, הוכחה כדי 50% ומעלה אינה ברת השגה בתחום זה. די לי בכך שהתובעים הצליחו להצביע על כך שיש סיכוי סביר לסכנה מאותן אנטנות.

מכאן, הנטל עובר אל הנתבעת להוכיח כי סיכון זה אינו קיים, אף לא סיכון סביר. כי, השהייה בסמוך לאנטנות, במשך שעות ארוכות, אינה מסוכנת כלל וכלל וכי אין כל סיכוי לפגיעה או לנזק כתוצאה מן הקרינה.

הנתבעים לא הצליחו להרים נטל זה. נהפוך הוא, הנתבעים עצמם, בין ישירות ובין בעקיפין, עשו פעולות כדי להקטין את הסיכונים כתוצאה מן הקרינה. די בכך כדי להראות כי הם עצמם מודעים לקיומה של הסכנה.

על פי החומר שבפני, הייתי מתפלאה אם מי מטעם הנתבעים היה מוכן לגדל את ילדיו בביתם של התובעים.

לאור כל האמור, אני מקבלת את גירסת התובעים כאמור לעיל. הנתבעים, ביחד ולחוד, ישלמו לתובעים סך של 10,000 ₪ הוצאות ההליך עד כה.

מלכה אביב 54678313-7359/03

ניתן היום, ל' בשבט, תשס"ט (24 בפברואר 2009), בהעדר הצדדים.

מלכה אביב, שופטת

קלדנית: אפרת טוביה

נוסח מסמך זה כפוף לשינויי ניסוח ועריכה